2.1. Bilginin Tanımı

Kelamcılar bilgiyi "tereddüdün zihinde oluşturduğu belirsizliği ortadan kaldırarak kişiyi tatmin edecek tarzda, bir şeyi olduğu hâl üzere bilme", "kişiyi cahillik, şüphe ve zandan uzaklaştıran nitelik" gibi farklı biçimlerde tanımlamışlardır. Ancak onlar için esas önemli olan bilginin tanımından ziyade, bilginin çeşitleri, kaynakları ve bilgiye ulaşma vasıtalarının neler olduğudur.

Bilgi denildiğinde hem insanın elde etme imkânına sahip bulunduğu beşerî bilgi hem de Allah'ın (cc) sahip olduğu mutlak ve sınırsız bilgi (ilim) akla geldiği için, kelamcılar bilgiyi iki başlıkta değerlendirmişlerdir. Zira Allah'ın (cc) bilgisi, herhangi bir vasıtaya, duyulara, düşünmeye vs. ihtiyaç duymayan, ezelî ve ebedî, yokluğu düşünülemeyen, bütün bu özellikleriyle insanın bilgisinden tamamen farklı bir bilgidir ve buna "kadim bilgi" adı verilir. İnsana ait bilgi ise öğrenme ile sonradan meydana gelen "hâdis (yaratılmış) bilgi"dir. Bundan dolayı bilginin çeşitleri veya bilgi elde etme yollarından bahsederken insanın sahip olduğu bilgi üzerine konuşulduğunu gözden kaçırmamak gerekir.

İnsanın bilgisi oluşumu açısından ikiye ayrılır. Birincisi, herhangi bir akıl yürütme veya delillendirmeye ihtiyaç duymadan, doğrudan doğruya zihinde oluşan bilgidir. Bu şekilde oluştuğu ve reddedilmesi de mümkün olmadığı için bu tür bilgiye zaruri (zorunlu) ya da bedihi (apaçık) bilgi denir. Gördüğümüz şeyin var olduğu, ateşin yakıcı olduğu bilgisi gibi duyularla elde ettiğimiz, birin ikinin yarısı olduğu gibi akılla ulaşılan ya da uzak bir ülkenin varlığı veya tarihteki bir olayın gerçekleştiği bilgisi gibi çok sayıda farklı kişi tarafından aktarılan (mütevatir) haber ile oluşan bilgilerin tamamı zorunlu bilgilerdir.

Ulaşılan veriler üzerine düşünerek, birtakım vasıtalara başvurarak ve delil getirerek oluşan bilgiye ise nazari (akıl yürütmeye dayalı) ya da istidlâlî (delillendirmeyle ulaşılan) bilgi adı verilir. Bu tür bilgiler sonradan edinilmiş bilgiler olduğu için bunlara kesbî veya iktisabî (kazanılmış) bilgi de denir.

B BİLGİ KUTUSU

Bedîhî ya da zorunlu bilginin Batı düşüncesindeki karşılığı apriori, nazarî ve istidlâlî bilginin karşılığı ise aposteriori bilgidir.

26 Secde suresi, 27. ayet.
27 İnsân suresi, 2. ayet.